

Redaktør og produsent: Gunn Sølv Gausemel, NRK **Prosjektleiing:** Jostedal Spel- og Dansarlag **Lydrestering og mastering:** Terje Hellem, NRK **Grafisk formgjeving:** Eva Karlsson **Tekst:** Harald Hesjevoll og Synnøve S. Bjørset **Slåtteutval:** Håkon Høgemø og Synnøve S. Bjørset **Engelsk omsetjing:** Svein Svarverud **Opptak:** NRKs folkemusikkarkiv, Norsk folkemusikksamling, og private opptak v/Sjur Gjerde **Framsidedfoto:** Odd Helmer Handeland, utlånt av Lidvin Hesjevoll **Takk til:** Slekt og familie etter Sjur Hesjevoll, Laila Gjerde, Fylkesarkivet i Sogn og Fjordane **Økonomiske støtte:** Luster Sparebank, Luster kommune, Breheimsenteret Jostedal, Jostedal Hotell, Thor Bakkens Eftf., Jostedal Breførarlag, Jostedal Bygdslag, Luster Energiverk AS, Norsk Kulturråd, Jostedal Spel- og Dansarlag

FOTO: ODD HELMER HANDELAND, UTLÅNT AV LIDVIN HESJEVOLL

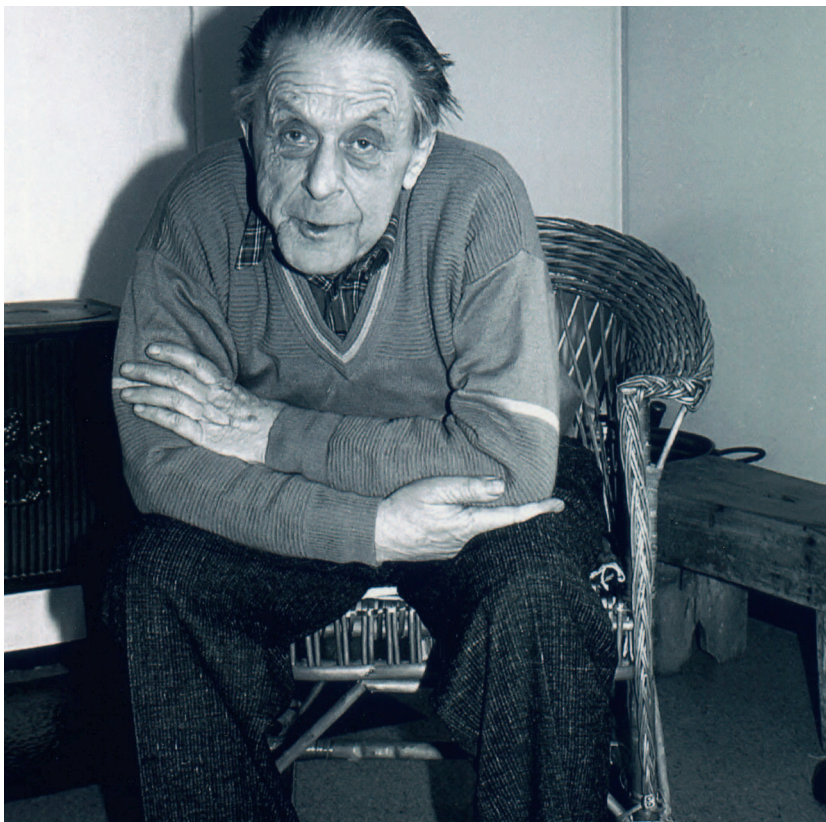

FOTO: SVEIN SKJERDAL

20. **Marta Ohnstad, springar**

Marta Ohnstad (1860–1935) from Aurland was reputedly an excellent dancer in her youth, and this was her favourite springar. Her name became associated with this tune after a dance contest at Lærdalsøyri in 1883, with Sjur Helgeland (1858–1924) from Voss providing the music. The tune is related to Kari Hagen from Valdres and Jarand Skinnarland from Telemark. This version was reputedly fashioned by Per Underdal (1829–70) from Sogn, otherwise known as Store Vette-Per. Recorded at a dance.

21. **Sjur i dammen, springar**

Originally called Skateruden, this tune was renamed after Voss fiddler Sjur Helgeland (1858–1924) stumbled into a pond during a wedding. When he had changed into dry clothes and got back to playing, this was the first tune he played, and the name stuck. Recorded at a dance.

22. **Sumarkveld i Jotunheimen, concert piece by Ola Okshovd and John N. Dahle**

This concert piece was created by Valdres fiddlers Ola Okshovd (1872–1960) and John N. Dahle (1874–1939). Sjur's version is reminiscent of the one played by Voss fiddler Sjur Helgeland (1858–1924). Helgeland got the tune from John N. Dahle in Bergen 1904.

12. Rønnaug Huse, waltz

According to Sjur, this was a very popular waltz in Jostedal. It is also known in Gudbrandsdalen.

13. Reinlender**14. Raudseljen, waltz**

This waltz, named after a drinking vessel made from willow, has been in frequent use in Jostedal.

15. Springpolka**16. Waltz****17. Waltz**

Johannes Ormbergstøl (1893–1949) from Jostedal learned a lot from Lærdal fiddler Jens Frydenlund (1885–1978). Frydenlund played many of the waltzes brought to Lærdal by the legendary Karl-Fant, Karl Johansen Rosenberg (ca 1755–1855), and this waltz is strongly reminiscent of the typical Karl waltzes. Sjur probably picked it up from Ormbergstøl.

18. Havbrusen, springar

This is a recording of Sjur playing at a dance. It was a staple of Voss fiddler Sjur Helgeland (1858–1924), who supposedly spliced it together from two lesser tunes.

19. Roesverkjen, rull

Named after a fellow who lived at Roesverkje and loved to dance to this tune. Recorded at a dance.

SJUR HESJEVOLL vart fødd 19. mars 1914 på garden Hesjevoll i Jostedal, Luster i Sogn. Foreldra var Anna f. Krokgelet (1875–1954) og Ola Hesjevoll (1870–1955). Sjur vaks opp i ein stor syskenflokk, med to søstre og ni brør. Til liks med Sjur, så dreiv fleire av brørne med kunstmåling, treskjæring og dreieing. Fleire av dei prøvde seg og på fela, men det vart Sjur som vart mestaren, og som verkeleg gjekk inn for musikken.

Foreldra til Sjur var gode til å syngje og tralle, og med det fekk Sjur tidleg sans for musikken. Sjur var mykje sjuk i barndommen, og han var ikkje sterk nok til å vere med dei andre ute på gardsarbeidet. Sjølv sa han at dette gjorde til at han kunne drive med felespel. Den eldre broren Hallvard (1899–1972) kom til gards med ei lita flatfele som han hadde fått kjøpt for tre kroner. Dette vart fyrste fela som Sjur spela på. I byrjinga hadde han ikkje feleboge, så han lærde seg tonar og slåttar ved å klimpre på fela. Seinare fekk han hardingfele av broren Olav (1905–34), som laga nokre feler.

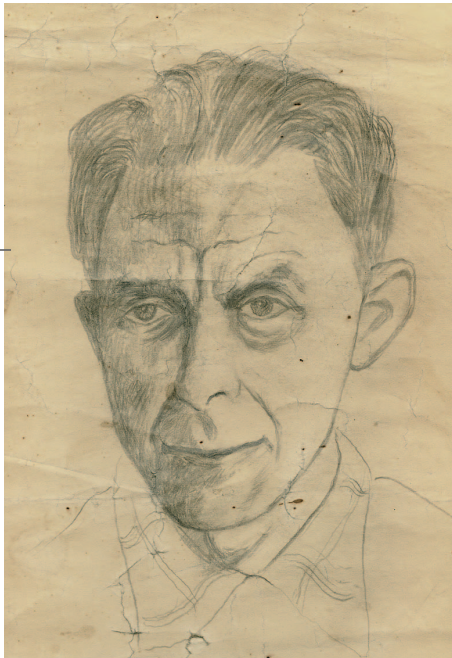
I 1930 fekk Sjur, som då var 16 år, vere med til Årdal og delta på Sognastemna. Dette var Sjur si fyrste tevling, og han vart nr. to og fekk ti kroner i premie. Dette var stort, og det var mykje pengar for ein 16-åring.

Seinare deltok han på ei rekke stemner og kapp-

leikar, og henta med seg mange fine premiar. Men premiane i seg sjølv betydde ikkje så mykje for Sjur. For han var det gleda ved å spela til eit lydhøyr publikum som betydde mest. Han hadde ei eiga evne til å trollbinde publikum med spelet sitt, og på kapp-leikar og stemner fann ein ofte Sjur og fela som eit naturleg midtpunkt blant interesserte tilhøyrarar. Men vart det enkelte gonger litt mykje prat blant publikum, så pakka han ned fela, for då var dei ikkje interesserte nok i musikken, meinte han.

Sjur spela mykje til dans. I krigsåra vart ungdoms-husa i bygda stengde av tyskarane, men dans og spel vart ikkje stoppa av den grunn. I desse fem åra vart det dansa og spela rundt om i stovene. Sjur, saman med sambygdingen Olaf Sperle (1900–71), var det som oftast sto for musikk til desse stovedansane.

Sjur var aktiv i Sogn spelemannslag, og fungerte i periodar som musikalsk leiar for laget. Han lærde villeg vekk av slåttane sine, på same tid som han også fekk lære slåttar av dei andre sognaspelemennene i laget. Han var ein flink lærermeister, og reiste også rundt i andre sognebygder for å halde veksurs i felespel. Såleis sette han spor etter seg i heile Sogn. I 1954 var han med på å skippe Jostedal Spel- og Dansarlag saman med Lars Stølen (1923–2008), Olaf Sperle og ei rad andre spelemenn.

SJØLVPORTRETT: SJUR HESJEVOLL. UTÅNT AV KJELLFRID ALME

Sjur hadde ikkje i mot trekkspellet då det byrja å gjere sitt inntog. Han samarbeidde og spelte saman med trekkspelarane, og fekk på den måten utvida bruksområdet til slåttane. Særleg kjend vart han for samarbeidet med trekkspelaren Oddvar Stegegjerdet (1940–84), og dei gav ut fleire plater med runddans-musikk frå Jostedalen og sjølv laga melodiar i tradisjonell stil.

Sjur stifta aldri familie, og budde på Hesjevollen heilt til han gjekk bort i 1994.

/Harald Hesjevoll

MUSIKKEN I JOSTEDALEN OG SPELET HANS SJUR

Sjur tok til med felespel allereie som gutunge, og fekk lære slåttar av fleire Jostedals-spelemenn, mellom anna Martin Halveg (1885–1966), Olaf Sperle (1900–71) og Johannes Ormbergstøl (1893–1949). Andre han lærde hjå, var Nils Bjørnheim (1872–1943), som anten tralla slåttane eller spelte dei på munnharpe.

Jostedals-spelemennene hadde både bygdedans og runddans på repertoaret, og særleg springaren har hatt ei sterk stilling. Slåttane har ofte ei enkel oppbygging der det rytmiske står i sentrum, men har på same tid ein sterk karakter i form av uvande tone-

06. Hei, so dansa jenta mi, springar

This springar can be found in various forms throughout Sogn, Nordhordland, Voss and Valdres, and Sjur had his own distinctive variation. Recorded at the national championships at Geilo, 1969.

07. Eg vil reise til Hatleli, springar

A popular dance tune known in both Sogn and Valdres. It goes by various names, among them Hatlelien, Hatletusken, Nordefjedli, Lauskarslåttan and Danse lauskar og gå fri. Several lyrics go with this tune, and Sjur used to say: 'I want to go to Hatleli, because that's where the horny girls are.' Sjur learned this tune from Nils Bjørnheim (1872–1943) from Jostedalen.

08. Bjønnheimen, springar

Sjur got this springar from Jostedal fiddler Nils Bjørnheim (1872–1943). Recorded at the West Norwegian championships in 1971.

09. Springar

Sjur learned this tune from his mother, Anna Hesjevoll (1875–1954), a proficient singer.

10. Jonguten, wedding tune

Sjur picked up this wedding tune from Jostedal fiddler Martin Halveg (1885–1966).

11. Bestefarslåttan, springar

Anders Bjørk (1901–87), also known as Stor-Anders ('Big Anders'), was a dancer from Jostedalen. He learned this tune from his grandfather, Ola Bjørk (1839–1923), and passed it on to Sjur by singing it to him.

THE TUNES

01. Gjelsviken, springar

Sjur picked up this tune from a record by Telemark fiddler Gunnulf Borgen (1881–1953). It was a staple in the repertoire of Voss fiddler Ola Mosafinn (1828–1912), who had it from Martinius Gjelsvik (1826–86) of Lindås, Nordhordland. Gjelsvik fashioned it from a tune he had heard played by Myllarguten, Torgeir Augundson (1801–72).

02. Lise-Sjur-gangaren

Also known as Sellanden, this tune is well known at Voss and in Hardanger. Lise-Sjur was a nickname given to Ulvik fiddler Sjur O. Hakestad (1826–1900). Hardanger fiddler Halldor Meland (1884–1972) is said to have fashioned Lise-Sjur-gangaren from one of Hakestad's own tunes.

03. Kjøpphesten, springar

Sjur learned this springar from Telemark fiddler Gjermund Haugen (1914–76). Ola Mosafinn (1828–1912) from Voss is said to have fashioned the tune after hearing someone singing it.

04. Siklebekken, springar

This tune is attributed to Myllarguten, Torgeir Augundson (1801–72) from Telemark, and is widely played even outside the county. Sjur probably picked it up from a record by Telemark fiddler Torkjell Haugerud (1876–1954).

05. Ei sveisen jente, reinlender by Sjur Hesjevoll

This reinlender is one of Sjur's own compositions. He later named it Liv, and whoever Liv was, she must have been a scorcher, as the original title suggests.

Sjur saman med ein av brørne.

gangar og finurlege melodilinjor. Særleg påfallande er impulsar frå tradisjonsmusikken i Gudbrandsdalen og Nordfjord, noko som kan forklarast ved at Jostedalen i lang tid var ei viktig ferdselsåre for folk som skulle over fjellet. På same tid er påverknaden frå musikken frå bygdene rundt Filefjell tydeleg.

Sjur henta også slåttar og inspirasjon frå grammofon-

plater og radioprogram, og hadde såleis eit allsidig repertoar som ikkje avgrensa seg til berre det lokale. Mellom anna lærde han mykje etter plateinnspelningar med telemarkingane Gunnulf Borgen (1881–1953) og Torkjell Haugerud (1876–1954), men desse slåttane fekk nok etterkvart eit sognepreg over seg.

Sjur hadde ein sterk signatur i spelet sitt, og hadde

FOTO: SVEIN SKJERDAL

Sjur saman med ein ung Håkon Høgemo. Biletet er teke på Sjur sin 75-års-dag.

sin eigen måte å forma slåttane på. Han var også påverka av andre store spellemenn i si samtid, og tok med seg mykje av deira i sitt spel. Særleg inspirert var han av telemarkingens Gjermund Haugen (1914–76), nordfjordingen Alfred Maurstad (1896–1967) og Sigbjørn Bernhoft Osa (1910–90) på Voss.

Med eit spel kjenneteikna av kraft og spenst, veksla Sjur elegant mellom eit stort spekter av uttrykk; frå det lyriske og ettertenksame til det fossande og storslagne. Eit sterkt rytmisk driv gjorde han også til ein svært ettertrakta dansespelemann.

INNSPELINGANE

Sjur Hesjevoll gjorde ei rekke innspelningar, og idag fins det opptak i både NRKs Folkemusikkarkiv, Norsk Folkemusikksamling (NFS), Arne Bjørndals Samling (ABS), Fylkesarkivet i Sogn og Fjordane, og i private arkiv. Innspelningane på denne plata er gjort av NRK, NFS og Sjur Gjerde, og gjev eit bilde av Sjur Hesjevoll som spelmann i ulike situasjonar; kappleiksspelemann, dansespelemann og tradisjonsberar.

Kvaliteten på opptaka speglar dåtidens tekniske utstyr og opptakssituasjon, og skil seg såleis frå dagens nyinnspelningar. Likevel betyr opptaks kvaliteten forsvinnande lite når ein får tak i musikken Sjur Hesjevoll formidlar.

thus extending the usefulness of his tunes. His collaborations with accordionist Oddvar Stegegjerdet (1940–84) became especially popular, and together they recorded several albums of Jostedal round dance music and their own compositions in the traditional style.

Sjur never raised a family, and remained at Hesjevollen until he passed away in 1994.

/Harald Hesjevoll

JOSTEDAL MUSIC AND SJUR'S PLAYING STYLE

Sjur took up the fiddle while still a child, and was taught by several Jostedal fiddlers, among them Martin Halveg (1885–1966), Olaf Sperle (1900–71) and Johannes Ormbergstøl (1893–1949). Another teacher was Nils Bjørnheim (1872–1943), who would sing him tunes or play them on a Jew's harp.

The Jostedal repertoire included both traditional forms and old time dance music, with a strong bent towards the springar. The tunes mostly have a simple structure with a strong emphasis on rhythm, but they also display strong character in the use of unusual intervals and melodic embellishment. Influences from the traditional music of Gudbrandsdalen and Nordfjord are especially prominent, explainable by way of Jostedalen's long-standing status as a nexus for travelers across the mountains. Influences from the Filefjell area are also in evidence.

Because Sjur also drew tunes and inspiration from records and radio shows, he built a versatile repertoire stretching way beyond local influences. Major sources were records by Telemark fiddlers Gunnulf Borgen (1881–1953) and Torkjell Haugerud (1876–1954),

though over the years their tunes acquired a distinctive Sogn sound.

Sjur's playing carried a strong signature, and he had a distinctive way of shaping his tunes. Even so, he was clearly influenced by other great fiddlers of his era, notably Gjermund Haugen (1914–76) from Telemark, Alfred Maurstad (1896–1967) from Nordfjord, and Sigbjørn Bernhoft Osa (1910–90) from Voss.

With his characteristic strong and supple playing style, Sjur would slide effortlessly through a wide range of expressions, from thoughtful lyricism to exuberant grandeur. His strong rhythmic sensibility made him a sought-after dance fiddler.

THE RECORDINGS

Sjur Hesjevoll recorded frequently, and recordings can be found in the Norwegian Broadcasting (NRK) Traditional Music Archive, Norsk Folkemusikksamling (NFS), Arne Bjørndals Samling (ABS), the Sogn og Fjordane county archive and in private collections. The recordings on this album were made by the NRK, NFS and Sjur Gjerde, and provide a cross-section of Sjur Hesjevoll's work as a championship contestant, dance fiddler and champion of a proud tradition.

The quality of the recordings reflects the equipment and recording environments of the time, and this obviously sets them apart from modern recordings. That said, sound quality is of little importance when compared to Sjur Hesjevoll's musical delivery.

FOTOGRAF UKJENT, UTLEANT AV JOHN HALVEG

Årdal spelemannslag fotografert i samband med Sognalaget i Oslo sin haustfest 1963.
Bak f.v.: Olav Gardshaug, John Halveg, Elmer Mosevoll, Harald Hesjevoll.
Framme f.v.: Torolf Eldegard, Sjur Hesjevoll, Wollert Klingenberg og Konrad Espe.

FOTOGRAF UKJENT, UTLEANT AV ASTRID ELVEKROK

Sjur hadde ivrige tilhøyrarar i alle aldrar. Her saman med ein ung Audun Elvekrok.

OM SLÅTTANE

01. Gjelsviken, springar

Denne slåttan lærde Sjur frå ei plateinnspeling med telemarkingen Gunnulf Borgen (1881–1953). Vossingen Ola Mosafinn (1828–1912) brukte denne mykje, og han hadde denne etter Martinius Gjelsvik (1826–86) frå Lindås i Nordhordland. Gjelsvik forma slåttan med utgangspunkt i ein slått han høyrde Myllarguten, Torgeir Augundson (1801–72), spele.

02. Lise-Sjur-gangaren

Denne slåttan går også under namnet Sellanden, og er mykje brukt på Voss og i Hardanger. Det var spelemannen Sjur O. Hakestad (1826–1900) frå Ulvik som gjekk under namnet Lise-Sjur. Det skal vere hardingen Halldor Meland (1884–1972) som forma Lise-Sjur-gangaren på grunnlag av ein slått Hakestad sjølv spelte.

03. Kjepphesten, springar

Sjur lærde springaren av telemarkingen Gjermund Haugen (1914–76). Vossingen Ola Mosafinn (1828–1912) skal ha sett saman slåttan etter å ha høyrte ein kar tralle slåttan medan han gneka på pinnar.

04. Siklebekken, springar

Denne slåttan skal opphaveleg vere forma av Myllarguten, Torgeir Augundson (1801–72) frå Telemark, og har sidan blitt spelt langt ut om Telemark sine grenser. Sjur har truleg lært slåttan etter ei plate med telemarkingen Torkjell Haugerud (1876–1954).

05. Ei sveisen jente, reinlender av Sjur Hesjevoll

Denne reinlenderen laga Sjur sjølv. Seinare kalla han slåttan Liv, og som namnet seier, var ho truleg ei sveisen jente!

Bryllaupsspelemenn i Jostedal 1967: Konrad Espe, Sjur, og Wollert Klingenberg.

SJUR HESJEVOLL was born on March 19, 1914, on the farm Hesjevoll in Jostedalen, Luster in Sogn. His parents were Anna (b. Krokjelet, 1875–1954) and Ola Hesjevoll (1870–1955). Sjur grew up in a large family, with two sisters and nine brothers. Like himself, several of Sjur's brothers practised painting, wood-cutting and lathe work. Several of them tried the fiddle as well, but in this respect Sjur was the master and the one destined to really devote himself to music.

Sjur's parents were proficient singers who introduced him to music at an early age. Plagued by frequent illness throughout his childhood, Sjur lacked the strength to work in the fields with the rest of his family. He has since said that this was what gave him the opportunity to become a fiddler. His older brother Hallvard (1899–1972) brought home a small violin he had bought for three kroner, and this became Sjur's first instrument. At first he didn't have a bow, so he learned songs and tunes by picking the strings. Later on his brother Olav (1905–34), an occasional fiddle-maker, gave him a Hardanger fiddle.

In 1930 Sjur, then 16 years old, played his first championship, Sognastemna in Årdal. He finished second, and the prize money of 10 kroner was quite a large sum for a sixteen-year-old.

Over the years, he appeared at a large number of

festivals and championships, taking home a string of prizes. But to Sjur, the prizes themselves were less important than the opportunity to play for an interested audience. He had a knack for holding audiences under his spell, and thus Sjur and his fiddle were often the centre of attention at championships and festivals. But if there was too much small talk among the crowd, he would resolutely put his fiddle away, arguing that the audience showed insufficient interest in his music.

Sjur would often play at dances. During W.W.II the Germans closed down the community centres, but this did not put a stop to the dances and parties, which retreated into private homes for the duration of the war. The music was usually supplied by Sjur and his fellow villager Olaf Sperle (1900–71).

Sjur was an active member of the Sogn fiddlers' group, at times acting as the group's musical director. He shared his tunes freely, and picked up quite a few from other members as well. A gifted teacher, he travelled around Sogn holding week-long fiddle seminars. In this way, he has left his mark on the whole of Sogn. In 1954 he started the Jostedal Fiddlers' and Dancers' group alongside Lars Stølen (1923–2008), Olaf Sperle and a number of other fiddlers.

Sjur did not resent the growing popularity of the accordion. Instead, he collaborated with accordion players,

06. **Hei, so dansa jenta mi, springar**

Denne springaren fins i ulike former både i Sogn, Nordhordland, Voss og Valdres, og Sjur hadde si eiga form på slåtten. Opptaket vart gjort under Landskappleiken på Geilo i 1969.

07. **Eg vil reise til Hatleli, springar**

Dette er ein mykje brukt danseslått som fins i både Sogn og Valdres. Han går også under namnet Hatlelien, Hatletusken, Nordefjedli, Lauskar-slåtten og Danse lauskar og gå fri. Til slåtten høyrer det fleire slåttestev, og Sjur sa: «Eg vil reise til Hatleli, for dar e jentene kåte». Sjur lærde slåtten av Nils Bjørnheim (1872–1943) frå Jostedalen.

08. **Bjønneheimen, springar**

Sjur lærde denne springaren av jostedalsspelemannen Nils Bjørnheim (1872–1943). Opptaket vart gjort under Vestlandskappleiken i 1971.

09. **Springar**

Mor til Sjur, Anna Hesjevoll (1875–1954), var flink til å syngje og tralle, og Sjur lærde denne slåtten av henne.

10. **Jonguten, brueslått**

Denne brueslått lærde Sjur av spelemannen Martin Halveg (1885–1966) frå Jostedalen.

11. **Bestefarslått, springar**

Anders Bjørk (1901–87), også kalla Stor-Anders, var dansar frå Jostedalen. Han hadde lært denne slåtten av bestefar sin, Ola Bjørk (1839–1923), og tralla han slik at Sjur fekk lære han.

12. **Rønnaug Huse, vals**

Sjur fortalde at denne valsen var mykje brukt i Jostedalen. Valsen er også kjend i Gudbrandsdalen.

13. Reinlender**14. Raudseljen, vals**

Denne valsen har vore mykje brukt i Jostedalen. Namnet kjem frå eit drikkekar dreia av raudselje.

15. Springpolka**16. Vals****17. Vals**

Jostedalsspelemannen Johannes Ormbergstøl (1893–1949) hadde lært mykje av lærdølen Jens Frydenlund (1885–1978). Frydenlund spelte mange av valsane som kom til Lærdal med den legendariske Karl-Fant, Karl Johansen Rosenberg (ca. 1755–1855), og denne valsen har mange trekk som minner om dei typiske Karl-valsane. Sjur har truleg lært denne valsen av Ormbergstøl.

18. Havbrusen, springar

På dette opptaket spelar Sjur til dans. Vossingen Sjur Helgeland (1858–1924) brukte denne slåtten mykje, og skal ha sett den saman med utgangspunkt i to mindre slåtтар.

19. Roesverkjen, rull

Slåtten har fått namn etter ein kar busett på Roesverkje som var voldsomt glad i å danse til denne slåtten. Opptaket er gjort medan Sjur spelar til dans.

20. Marta Ohnstad, springar

Marta Ohnstad (1860–1935) frå Aurland skal ha vore ein god dansar i sine unge år, og det var denne springaren ho aller helst dansa til. Namnet hennar vart festa til slåtten etter ei dansetevling på Lærdalsøyri i 1883.

Den gongen var det vossingen Sjur Helgeland (1858–1924) som var spelemann. Slåtten viser slektskap til slåtterne Kari Hagen i Valdres og Jarand Skinnarland i Telemark. Det skal vere sogningen Per Underdal (1829–70), Store Vette-Per, frå Undredal som sette saman denne forma. Sjur spelar til dans på dette opptaket.

21. Sjur i dammen, springar

Denne slåtten vart opprinneleg kalla Skateruden, men fekk nytt namn etter at vossingen Sjur Helgeland (1858–1924) var uheldig og ramla i ein dam under eit bryllaup. Då han hadde fått bytt til tørre kle og starta å spele att, var dette første slåtten som kom. Og derav namnet. Sjur spelar til dans på dette opptaket.

22. Sumarkveld i Jotunheimen, lyderslått av Ola Okshovd og John N. Dahle

Denne lyderslåtten er laga av valdrisane Ola Okshovd (1872–1960) og John N. Dahle (1874–1939), og forma til Sjur liknar mykje på forma vossingen Sjur Helgeland (1858–1924) hadde. Helgeland hadde lært slåtten av John N. Dahle i Bergen i 1904.

OM OPPTAKA

Spor 01–05 og 22: NRK v/Rolf Myklebust 1966.

Spor 06: NRK v/Liv Greni 1969.

Spor 07: NRK v/Rolf Myklebust 1972.

Spor 08: NRK v/Liv Greni 1971.

Spor 09–17: NFS v/G. Brager 1967.

Spor 18–21: Sjur Gjerde.